

Міністерство культури і мистецтв України
Рівненський державний інститут культури
Кафедра естрадної музики

*Організація самостійної роботи
студентів над навчальним
музичним матеріалом*

Методичні рекомендації

для студентів факультету
музичної творчості

Рівне - 1999

Організація самостійної роботи студентів над навчальним музичним матеріалом: Методичні рекомендації для студентів факультету музичної творчості / Укладач Р.І.Дзвінка. - Рівне: РДІК, 1999. - 23 с.

Методичні рекомендації призначені студентам кафедри естрадної музики та кафедри духових та ударних інструментів на допомогу в організації самостійної роботи над навчальним музичним матеріалом у класі спеціального інструменту саксофон.

Рекомендовано до друку учбово-методичною радою Рівненського державного інституту культури
(протокол № 3 від
"11" березня 1999 року)

Рецензенти: О.В.Калуст'ян, заслужений діяч мистецтв, доцент, завідувач кафедри естрадної музики РДІК.
А.С.Пастушенко, доцент РЕГІ.

© Рівненський державний інститут культури, 1999 р.

Вступ

В системі сучасних завдань музично-виконавської підготовки головним є орієнтація артистів естради та керівників художньо-творчих колективів на самостійну роботу над навчальним музичним матеріалом. Вирішення цього завдання нашою справою є на ряд труднощів, серед яких необхідно відзначити недостатню увагу до розвитку у студентів умінь та навичок самостійного опрацювання навчального музичного матеріалу, визначення засобів інтерпретації художніх творів.

У зв'язку з цим виникає необхідність в активізації музично-естетичної самопідготовки студентів, особливо в умовах заочної освіти, коли великий обсяг нового матеріалу важко засвоїти тільки за рахунок аудиторних занять. Специфічні функції і завдання такої важливої підсистеми навчання, як музичне виконавство, зокрема - інструментальне, вимагають від студентів оволодіння ефективними методами самоосвіти, музично-естетичного самовдосконалення. Для цього на кафедрах необхідно розробляти навчально-методичні комплекси, які, на наш погляд, повинні складатися з:

- методичних рекомендацій з компактним викладом основного теоретичного матеріалу;
- засвоєння етапів роботи над навчальним музичним матеріалом;
- використання аудіо- та відеозаписів, необхідних для роботи та допоміжних технічних засобів навчання;
- контрольних запитань та завдань для самоконтролю;
- осмислення міжпредметних зв'язків.

Такі комплекси допоможуть студентам в організації самостійної роботи, забезпечують ефективність процесу формування умінь з оволодіння необхідними знаннями і навичками професійної діяльності, пошук потрібної для її реалізації інформації, оволодіння професійною майстерністю.

Майбутнім фахівцям важливо навчитись самостійно аналізувати музичні твори, знаходити й відбирати засоби виконавської виразності для створення високохудожніх інтерпретацій різножанрової музики, уміти співвідносити виконавські задуми з власними можливостями та індивідуальним виконавським стилем.

Отже, в методичних рекомендаціях висвітлюються питання загальних основ організації самостійної роботи в класі спеціального інструменту саксофон, розглядаються раціональні шляхи опрацювання навчального музичного матеріалу, розповідається про характерні ознаки художнього виконання, на конкретних прикладах розбираються засоби досягнення виразного виконання музичних творів.

Накреслені завдання не є єдиними на сьогоднішньому етапі вдосконалення мистецької освіти, але вони значні у плані пошуку шляхів підвищення якості навчальної діяльності та пізнавальної активності студентської молоді.

Не дивлячись на те, що методичні рекомендації орієнтуються на виконавську практику саксофоністів, вважається, що вони можуть бути з успіхом використані виконавцями на інших музичних інструментах як заочної так і денної форм навчання.

Організація самостійної діяльності

Оволодіння музичним виконавським мистецтвом вимагає щоденної систематичної роботи. Лише за такої умови можна досягти позитивних результатів.

Перш за все необхідно пам'ятати. Що повсякденна робота музиканта-духовика – це активний творчий процес, який повинен забезпечити постійне професійне вдосконалення й перебування “у формі”. Механічне “зазубрювання”, яке приводить до утворення посередніх штампів у виконанні, повинно поступитися свідомому збагаченню звучання, поглибленню виразності художнього виконання. Основний зміст щоденних занять студента полягає не тільки у закріпленні досягнутого, а й у постійному творчому пошуку художніх образів інтерпретації, засобів музичної виразності і різноманітних методів роботи. Успішність опрацювання дидактичних технічних матеріалів (гами, вправи, етюди) та художніх творів залежить від постійного професійного інтересу до них. Виконавець повинен завжди отримувати насолоду від роботи, захоплення музикою, яку він грає та розуміння її значущості для професійного самовдосконалення. Підтриманню цього почуття, стимулюванню ефективного музичного розвитку студента значною мірою сприятиме раціональна організація його повсякденної роботи.

Кожне заняття повинно бути добре спланованим. Навчальний матеріал необхідно систематизувати і правильно розподілити, визначити послідовність його опрацювання, з врахуванням різних аспектів оволодіння виконавською майстерністю. Перш за все має бути на увазі досягнення виразності художнього виконання – опанування тембровим багатством саксофонового звучання, звукоутворенням, звуковеденням, ритмічною та динамічною різнобарвністю, виразністю фразування. Значну увагу необхідно приділяти розвитку технічних умінь та навичок, а саме виконанню гам, вправ та етюдів, з яких рекомендуємо розпочинати кожне заняття. В процесі самопідготовки треба обов'язково відводити час для читання з листа різножанрової музики.

Пристаючи до роботи, необхідно поставити перед собою мету, визначити конкретні завдання, які мають бути виконані, саме під час цього заняття. Усвідомлення та дотримання того, що повинно бути досягнуте за час відведений для роботи, допоможе спрямовувати процес опанування навчальним музичним матеріалом та дасть позитивний результат у музично-виконавському розвитку студента. Конкретні завдання до кожного заняття можуть бути різними за характером та обсягом роботи. Наприклад, можна поставити за мету досягнення виразності фразування в певних частинах твору або роботу над динамічною досконалістю виконання всього твору; можна запланувати вивчення напам'ять частини або всього твору.

Ефективність планування щоденної самопідготовки підвищується за умови, коли чергуються та змінюються її види та форми. Так, після роботи над гами та вправами не рекомендується переходити до роботи над етюдом, краще художньо опанувати музичний твір. Вивчення напам'ять рекомендується чергувати з розбором, сольне виконання зі студіями під фонограму або слуханням музики, після класичного твору краще зайнятись п'єсою джазового характеру. Поєднання різних видів роботи внесе різноманітність у заняття, підвищить активність у досягненні тих чи інших завдань, запобігатиме швидкій утомленості.

Кожне заняття повинно включати повтор пройденого матеріалу. Систематичний повтор та вдосконалення художніх творів сприяють розвитку специфічних виконавських здібностей,

а формування і розвиток більш складних виконавських умінь і навичок відбувається на заключному етапі роботи, коли твір виконується у необхідному темпі, з повною емоційною віддачею і осмисленням.

Найбільше часу потребує розучування твору, тому велику увагу необхідно надавати саме цьому виду роботи плануючи його на початку заняття. Доцільно розподілити розучуваний твір на окремі частини. В основі такого розподілу завжди є музична логіка твору, його природний розподіл на частини, розділи, періоди, речення, фрази тощо. Недоцільно і навіть шкідливо під час розучування ділити твір по тактах. З самого початку необхідно більш масштабно осмислювати кожен фразу.

Визначену частину необхідно вивчати окремо, доводячи її виконання до досконалості. Звичайно, якщо місце надто складне, не намагайтесь будь-що вивчити його саме під час цього заняття. Роботу краще спланувати поетапно. При наступному повторі складного місця, яке не виходило минулого разу, спочатку один-два рази краще програти у необхідному темпі і тільки після цього перейти до звичайних методів роботи. Це надасть заняттю енергійного, творчого ритму, підвищить вашу активність та активізує увагу.

Рекомендується вибирати для роботи перш за все найскладніші частини чи місця твору. Це дозволяє отримати кращі результати, ніж при послідовному розучуванні твору від початку до кінця. Працюючи над найбільш складними місцями, не намагайтесь якомога більше його повторювати. Метод механічного багаторазового повторення потребує багато часу, швидко втомлює виконавця, а основне не дає бажаного результату. Одноманітне повторювання необхідно замінити варіантним методом роботи, який полягає в тому, що складне місце, частина твору або вправи програється в різних варіантах. Зміненню можуть підлягати темп виконання, ритмічна будова, динаміка, зміщення акцентів та інші засоби виразності. Наприклад, під час виконання кантиленної п'єси важко дається рівне звучання мелодії - деякі звуки вирізняються із загальної звукової лінії. Це порушує характер виконання. Отже, метою заняття необхідно визначити досягнення рівності мелодичної лінії. Це достатньо складне завдання не можна виконати шляхом

багаторазового повторення. Навпаки, воно може ще більше підкреслити недоліки нерівного звучання. Особливо коли йдеться про скачки більші кварта, або ж поєднання звуків першої та другої октави. Щоб уникнути цього, спробуйте застосувати різні варіанти виконання, а саме: при кожному програванні, на основі активного дихання, переносьте акценти з одних звуків на інші. Це дасть різне динамічне навантаження кожному звуку, активізує виконавське дихання і в цілому сприятиме вирівнюванню звучання.

Для досягнення рівності звучання можна також застосувати різні варіанти ритмічного виконання. Програвання музичного матеріалу в різних ритмах рекомендується також при роботі над технікою, наприклад, під час вивчення гам, етюдів, складних місць у художніх творах. Існують й інші способи варіантності. Серед них найбільш вживаний є заповільнена гра (тобто змінення темпу), а також роздріблення фразування.

Варіантне виконання потребує не меншої емоційної напруги та зосередженості, ніж гра твору. Треба також пам'ятати, що виконання музичних творів у варіантах є лише засобом (або один із засобів) досягнення художньої мети. Варіанти необхідно обов'язково поєднувати із авторською трактовкою твору.

Як правильно організувати свою роботу? Деякі студенти спочатку вибирають найлегше. Вони заповнюють час одноманітними вправами, повтореннями і закріпленням уже досягнутого тощо, тобто тим, що вимагає найменшої емоційної віддачі. Це невірно. Свіжі сили, невтомлена вага краще віддавати самому складному, тим п'єсам або місцям, які на даному етапі найскладніші і вимагають найбільшої роботи. Це забезпечить ефективне використання часу під час розучування музичного твору і дозволить досягти кращих результатів.

Отже, плануючи щоденні самостійні заняття, доцільно: визначити мету і встановити конкретні завдання для даного заняття; використовувати різноманітні види роботи на кожному занятті; спочатку опрацювати технічний навчальний матеріал; роботу над художнім репертуаром розпочинати з більш складних місць.

Важливу роль у організації самостійної музично-виконавської діяльності й контролю за нею може відіграти "Журнал самопідготовки", який ведеться на основі робочих тижневих графіків самопідготовки. У журналі відмічається зміст і характер

роботи, а також труднощі музично-виконавського характеру. Робочий тижневий план самопідготовки є складовою зведеного графіку роботи на навчальний семестр і може бути відображений у такій таблиці.

План самопідготовки студента

№ п/п	Число, місяць	Зміст роботи	Вид, форма діяльності	К-сть годин	Аналіз виконаної роботи	Відмітка про виконання
1	2	3	4	5	6	7

Аналіз виконавської інтерпретації - важливий аспект процесу самопідготовки студента. Рекомендуємо висловлювати і фіксувати враження від прослуханих аудіо-та відеоматеріалів, що поглиблює розуміння студентом манери і стилю виконання, засобів досягнення музичної виразності. Свої враження краще оформляти у таких таблицях:

Аналіз виконавської інтерпретації

Манера і стиль виконання	Характер інтерпретації	Враження від прослуханого
1	2	3

Засоби художнього виконання

Професійна оцінка художнього задуму	Розуміння засобів його досягнення
1	2

Ведення "Журналу самопідготовки" підвищує ефективність процесу формування умінь самостійного творчого використання здобутих знань, умінь і навичок та дозволяє стежити за накопиченням музично-виконавського багажу.

Характерні ознаки художнього виконання

Основа музично-виконавського розвитку студентів - робота над виразним виконанням навчального музичного матеріалу. Важливо, щоб студент-виконавець осмислив художній зміст музики, розумів шляхи і методи досягнення виразності виконання.

Виконавське мистецтво відіграє важливу роль у музичній культурі. Без нього композиторські творіння мають лише потенційні можливості впливу на людину. Виконавець, втілюючи художній задум композитора у реальному звучанні, ніби-то надихає його життям. Тому, важко переоцінити роль інтерпретатора, який часто виступає як активний передавач волі автора. Виконавство - процес творчий. Створені автором художні образи - багатозначні в тому розумінні, що вони можуть бути по-різному інтерпретовані, а роль виконавця зростає в тому плані, що інтерпретація може бути "вищою" за сам твір або навпаки. Композитор не має змоги передбачити всі можливі варіанти втілення свого твору. Навіть в тому випадку, коли у нотному тексті надзвичайно ретельно вказані найменші деталі, відтінки трактовки, - все одно залишається простір для фантазії виконавця, його творчості та особистого ставлення. Кожний музичний твір у різних трактовках лишається тим же самим у тому розумінні, що зостаються незмінними його звуковистоні і ритмічні співвідношення. Так, "Концерт-Капрічіо" Г.Калінковича завжди можна пізнати в будь-чому виконанні. В той же час кожна інтерпретація цього твору надає йому неповторно індивідуального звучання, завдяки чому є змога розрізнити виконавські стилі. Однак творчий підхід у виконавському мистецтві зовсім не означає його повної свободи. Перед виконавцем завжди є об'єкт творчості - музика створена композитором. Вона служить поштовхом, імпульсом для інтерпретації, певною мірою зумовлює її. Ігнорування цієї обставини може призвести виконавське мистецтво до суб'єктивного тлумачення музики. Отже, першочергове завдання виконавця - глибоке розкриття авторського змісту музики. Хороший виконавець повинен зрозуміти і пережити ті думки і почуття, які втілив композитор у своєму творі. Правильне розкриття авторських задумів - один з найважливіших критеріїв художнього виконання, необхідна його умова. Виконавцеві треба насамперед дошукатись істинних намірів автора, передати їх самим ретельним чином, ні в якому разі не йти всупереч авторському задуму.

Проте, відтворюючи музику, яку створив композитор, музикант ніби перепускає через себе виражені в ній почуття,

вкладає у виконання свої переживання, своє ставлення до її образів. Він не має права бути байдужим коментатором, його мистецтво - це втілення не тільки композиторських, а й своїх власних задумів. Творчий характер виконавського мистецтва обумовлює прояв через інтерпретацію індивідуальних якостей особистості виконавця. Таким чином, особисте ставлення до виконуваної музики - ще один критерій художнього виконання. Чим більше захоплений музикант твором, тим цікавішою, вражаючою буде його трактовка. Виконання, в якому вкладене щире, гаряче особисте почуття, - значно виразніше і вражаюче, ніж малозацікавлений виклад авторського змісту. Емоційність - важлива ознака художнього виконання. Вона завжди повинна бути в центрі уваги виконавця різножанрової музики. Захопити слухачів своєю грою можна тільки тоді, коли виконавець й сам буде захоплений своїм виконанням.

Значно ширші можливості в плані прояву індивідуальності закладені у джазовій музиці, в основі якої лежить мистецтво імпровізації. Беручи до уваги високий ступінь індивідуальності (це притаманно видатним виконавцям-імпровізаторам) необхідно відзначити, що мистецтво імпровізації базується, в кінцевому результаті, на відпрацьованих десятиліттями естетичних стереотипах (за виключенням авангардних течій). В процесі навчання і самопідготовки важливо засвоїти певне коло понять, нормативів, стилістичних відмінностей, якими повинен оволодіти сучасний джазовий музикант.

В процесі самопідготовки опрацьовуючи певні лади, відповідні їм акорди, вправи та етюди, необхідно співставляти їх з виконавською практикою видатних імпровізаторів. На основі власного досвіду складати одно-, двотактові фрази (“заготовки-формули”), на які необхідно спиратися у процесі музикування.

Корисною буде робота над імпровізаційними соло відомих музикантів-саксофоністів та поєднання нотних текстів із звукозаписами. Така робота найкраще забезпечить формування художнього смаку та відчуття стилю й манери виконання. В процесі самостійної роботи студент повинен навчатися прослідкувати закономірності джазової імпровізації, виявляти її основу, а також систематизувати у вигляді певних вправ на основі типових гармонічних зворотів сучасного джазу, знати й володіти

стилістичними відмінностями та засобами виразовості, формувати власний виконавський стиль тощо. Це складне завдання повинно бути в центрі щоденної уваги самопідготовки студента. Чітка методична систематизація дозволить йому послідовно оволодіти тими елементами джазового мистецтва, без яких не може відбутися справжній професійний джазовий музикант.

Таким чином, прагнучи до створення виразної, художньої інтерпретації, треба мати на увазі, що основні ознаки художнього виконання полягають: у правильному розумінні і розкритті авторського задуму; в індивідуальному, сповненому особистим почуттям ставленні до музики.

Методичні рекомендації до розучування музичних творів та досягнення виразності їх виконання

1. Ознайомлення з музичним твором

Перед безпосереднім розучуванням музичного твору, треба отримати загальні уявлення про характер його образності, осмислити загальний зміст музики та охопити її в цілому. Цей етап роботи дуже важливий і відповідальний - він ставить перед виконавцем художню мету, спрямовує його творчу фантазію. Цю роботу найкраще розпочати з прослуховування розучуваного твору у звукозаписі або у виконанні викладача. Одержані враження про музику слід зафіксувати у “Журналі самопідготовки”. Спираючись на них, можна починати більш ґрунтовне вивчення твору.

Якщо можливості прослухати музичний твір немає, рекомендується самостійно (шляхом програвання) ознайомитись з ним. Студентам, які не мають достатніх навичок читки з листа, можна порадити програти складні місця у доступному темпі. Студенти 3 - 4 курсів, у яких більш розвинена техніка читки з листа, можуть спробувати програти твір від початку до кінця. Безумовно, це не завжди буде успішним, особливо тоді, коли мова йде про п'єсу віртуозного характеру або твір крупної форми. У такому разі треба все одно програти його цілим.

Існує й інший прийом ознайомлення з музичним твором, а саме його читання очима, без інструменту або ж з намацуванням

аплікатури відповідно до нотного тексту. Важливу роль при цьому відіграють внутрішній слух та здатність уявити звучання. Такий прийом може підказати основні віхи побудови інтерпретації твору, співставлення різного за характером і викладом музичного матеріалу, використання різних аплікатурних моделей тощо. Велику допомогу під час внутрішнього прослуховування твору може надати диригування. Для студентів старших курсів, які володіють основами диригентської техніки, а також для тих, хто отримав попередню диригентську підготовку, - диригування твором паралельно з уявленням його звучання доступне й дуже корисне. Воно сприятиме успішному ознайомленню із змістом музики.

Необхідно зауважити, що процес ознайомлення відбувається неоднаково в різних за жанром творах. Тому наведені приклади першого етапу роботи стосуються музики, різної за жанровими особливостями.

1 курс

Р.Відофт "Веселий саксофоніст"

Твір нескладний і навіть дещо зручний в аплікатурному відношенні. Щоб ознайомитись з характером музики, можна поради програти її цілком, в доступному темпі. Обраного темпу треба дотримуватись протягом всього твору, навіть тоді, коли не всі ноти, зокрема форшлагги, не вдається точно зіграти. Нехай таке програвання буде не зовсім виразним, але все одно корисним - допоможе сприйняти характер музики в цілому. Мелодія її дуже виразна, ігрова та весела за характером.

Викладені сиквенційно хроматичні ходи, які знаходять своє продовження у екстравагантних пасажах, що починаються подвійними форшлаггами, надають мелодії особливого "гумористичного" настрою і нагадують випадки клоуна. Можливо, у вашій уяві виникнуть подібні до цієї або дещо інші образні асоціації. Виходячи з них спробуйте відтворити характер музики.

Октавні ходи другої частини, підкреслені логічними і силовими акцентами. Схожі на велетенські кроки казкового героя.

На зміну чотиритактовій ході з'являються подвижні пасажі, що вимагають максимальної легкості виконання і навіть віртуозності. Побудова другої частини за принципом контрастності робить її особливо виразною.

Третя частина твору, що виконується після репризи, за своїм характером і побудовою матеріалу повністю нагадує другу частину. Дотримання динаміки "P" ускладнюється звучанням у нижньому регістрі з використанням штриха маркато. Це потребує особливої уваги з боку виконавця.

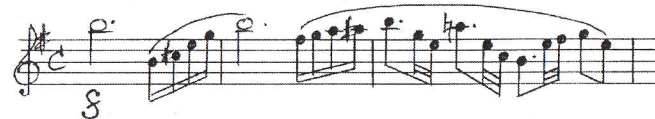
Завершується п'єса проведенням основної теми. Яка обривається досить несподівано, що зайвий раз підкреслює її характер.

II - III курси

Б.Кожевніков "Концертіно"

Перше враження від прослуховування цього твору - енергійний, напружений характер музики, стрімкість руху, що виражається в достатньо швидкому темпі виконання, в підкресленні окремих звуків (акцентах), в достатньо насиченому, повному звучанні. Значною мірою це стосується вступної частини та фіналу, середня частина звучить трохи пом'якшено. Ознайомлення з текстом краще проводити таким чином. Спочатку детально його розглянути, придивитись до існуючих вказівок - визначення темпів, динаміки, штрихів, пояснень щодо характеру виконання.

Вступна частина характеризується дещо різким звучанням витриманих звуків у верхньому регістрі, які чергуються зі стрімким рухом шістнадцятих та тридцять других на легато.

Щоб конкретніше уявити характер музики цієї частини, спробуйте програти певний період (8 тактів) спочатку в повільному темпі, а в міру оволодіння - прискорюючи виконання.

Якщо навіть ви не досягнете вказаного “алегро”, все одно зможете усвідомити напруженість, стрімкий рух музики. В такому характері вона розвивається до епізоду, над яким вказано “помірно”. Середня частина при стриманому темпі звучить насторожено і навіть дещо загадково і тим самим зберігає основний характер музики, а агогічні відхилення потребують особливої уваги виконавця. Все це можна побачити очима, не програвачи твору.

Програвання цього епізоду в супроводі фортепіано допоможе усвідомити характер музики - філософську заглибленість, роздумливість, визначити роль у композиції твору - відтінити, підкреслити вираз постійного прагнення до руху. У видозміненому варіанті ця частина проходить двічі.

Каденція вимагає спочатку вдумливого, а в ході розвитку й поступово зростаючого емоційного виконання. Умовний її поділ на три періоди облегшить роботу на початковому етапі розучування і розуміння динамічного розвитку. Зростання енергетичної насиченості у виконанні дає розуміння каденції як смислової кульмінації.

Під час виконання фінальної частини може викликати ускладнення її ритм. Щоб уникнути можливих помилок у виконанні ритму, спробуйте продиригувати мелодію, наспівуючи її. При програванні необхідно виконувати всі вказівки - ліги, акценти, динаміку - музика дуже піднесена, виразна й легка.

IV - V курси

Ю. Чугунов “Сюїта настроїв”

При ознайомленні з сюїтою треба отримати уявлення про її музику в цілому. Для цього найкраще було б прослухати сюїту у звукозаписі та уважно проглянути не тільки партію саксофона, але й партію фортепіано.

1 частина “Неспокій”

Фактура цієї частини достатньо складна, отже треба в повільному темпі програти її від початку до кінця. Перші такти звучать як глибокий роздум, в якому відчуються пристрасть, тривога, стрімкість розвитку. Так, уже з само початку сюїти закладене внутрішнє протиріччя, яке особливо яскраво виявляється в наступному розвитку музики.

2 частина “Передчуття”

Музика цієї частини звучить загадково. Перенасичена субтоновим звукоутворенням у різних регістрах інструменту, колоритна й складна фактура викладу акомпанементу. Внутрішня напруженість партії саксофона передається багатством штрихів та складною метроритмічною мовою. Потребує на особливу увагу часта зміна розміру та агогічні відхилення. Насторожений, темпераментний характер музики поглиблює протиріччя закладене в першій частині.

Логічним продовженням цієї частини є музика третьої частини.

3 частина “Роздуми”

Загальні інтонаційно-ритмічні співвідношення зберігаючи настроїв попередньої частини переходять у більш високий регістр. Виконання динаміки форте не повинно пов'язуватись із форсуванням звуку, а відтінити глибину роздумів та їх філософську основу. При програванні зверніть увагу на такі моменти: першу фразу виконувати уважно прислухаючись до партії фортепіано; з'ясувавши кожен ритмічну побудову спробуйте програти всю частину від початку до кінця.

4 частина "Радість"

Ця частина достатньо складна для читання з листа, а поверхнєве виконання може внести неясність в усвідомлення музики. Тому краще її не програвати, а продивитись очима, намагаючись внутрішнім слухом уявити звучання. При поетапному розучуванні цієї частини найважливішим є дотримання веселого і життєрадісного характеру. Музика перенасичена виконавськими прийомами у всьому діапазоні інструменту. Важливим засобом виразності є поєднання субтону з апікатурними змінами на одному звуці.

Саксофонова каденція побудована на сиквенційних пасажах, які мають за мету створити відчуття польотності. Після неї зразу ж починається фінал - вишуканий та віртуозний за своїм характером. Тут важливо проникнутись відчуттям строгої рівності та легкості.

2. Вивчення нотного тексту та оволодіння цілісним аналізом твору

Для правильного розуміння об'єктивного змісту твору, композиторського задуму важливе значення має уважне ставлення до авторського тексту. Цілком зрозуміло, що нотний текст певною мірою є умовний запис і не може відтворити багатогранність вкладених автором почуттів і думок. Однак не можна нехтувати нотним текстом, а потрібно якомога детальніше його вивчати як єдину матеріальну фіксацію композиторських задумів.

Сучасною музикознавчою наукою знайдені дієві методи розкриття змісту, який композитор вклав у своє творіння. Мова йде про аналітичне вивчення твору. Щоб правильно зрозуміти зміст музики, треба не тільки визначити голосоведення, фактуру, гармонію, темпоритм та інші елементи форми. Це лише перший етап роботи.

Наступне завдання - обов'язково з'ясувати виражальний зміст елементів форми, таких як мелодична інтонаційність, гармонічна мова, ритмічна фігурація тощо. Розглядаючи особливості мелодичної мови, слід не просто констатувати їх, а обов'язково пов'язувати з художнім образом, намагатись зрозуміти, яке значення має мелодична інтонаційність для створення образу, які його риси вона допомагає розкрити.

З'ясовуючи образний зміст твору шляхом його цілісного аналізу, не можна розглядати виражальні можливості елементів форми самі по собі. Враховуючи, що кожний із виражальних засобів не має строго визначеного образного змісту і завжди підпорядковується художньому задуму, розглядати їх треба тільки у взаємозв'язку та взаємозалежності. Загальновідомо, що одна й та ж динаміка у різних творах має своє виразове значення в залежності від контексту та співвідношення з іншими засобами музичної виразності. Наприклад, "Р" у "Вальсі" М.Петренко в сукупності з іншими виражальними засобами створює враження спокою, наспівності, а в п'єсі "Веселий саксофоніст" Р.Відофта є виразником особливої напруженості. Так, в галопі "Жонглер" Р.Маккера наростання напруги досягається, зокрема, використанням секвенцій, в той же час витримуючи динаміку "Р".

Отже, було б помилковим при з'ясуванні змісту твору керуватись виражальним значенням лише одного з елементів форми, не беручи до уваги його зв'язок з іншими засобами музичної виразності. Саме всебічний аналіз сукупності виражальних засобів забезпечить об'єктивне розкриття художнього змісту твору. Особливого значення набуває цей метод при розкритті змісту творів сучасних авторів, які ще не мають усталених традицій виконання.

Цілісний аналіз особливо корисний тоді, коли мова може йти про відбір тих чи інших виконавських засобів виразності. Виходячи із з'ясованого змісту твору, виконавець визначає найбільш відповідні для його вираження темп, ритмічну організацію виконання, динаміку, тембр звучання, виконавське дихання, фразування тощо. Їх називають виконавськими, тому що вони значною мірою залежать саме від виконавця. Проте використання тих чи інших виконавських засобів виразності завжди обумовлене змістом твору. Глибоко осмисливши його, музикант підкорює свій виконавський досвід й багаж досягненням художньої мети.

3. Слухання аудіозапису

При розучуванні музичного твору можна використати слухання музики в аудіозаписі. Особливо корисним є ознайомлення з різними трактовками одного й того ж твору в хорошому виконанні. Це допомагає більш глибоко пізнати засоби музичної виразності, які раніше залишались непомічені. Слухання музичних творів у різних інтерпретаціях дає наочне уявлення про можливість різних варіантів трактовки. Значення слухання аудіозаписів зростає завдяки тому, що воно дає можливість глибокого вивчення зафіксованого виконання й формує художній смак виконавця.

Необхідно зауважити, що слухання розучуваного твору у виконанні різних музикантів може справити й негативну дію, якщо метою слухача є точне наслідування окремих деталей виконання. Механічне копіювання, випадковий добір виконавських деталей можуть призвести трактовку твору до жалюгідної карикатури на виконання відомих артистів.

Щоб уникнути шкідливих результатів від слухання аудіозапису, треба правильно спрямувати увагу під час слухання. Головне - відчуття, розуміти основний характер музики, її настрій, який досягається інтерпретацією. Окремі штрихи, деталі того чи іншого виконання необхідно усвідомлювати лише у зв'язку із загальним музичним образом. Виконавські засоби (звукоутворення, звуковедення, фразування, темпо-ритм) набувають значення, якщо вони усвідомлені як частина єдиного цілісного музичного образу. Треба намагатись зрозуміти основну виконавську концепцію, саме дух трактовки і звернути увагу на деталі виконання, на окремі виконавські фарби як засоби досягнення єдиної лінії трактовки.

Дуже корисним є прослуховування не тільки того твору, що розучується, але й близького йому за характером, образною спрямованістю або написаного тим самим композитором. У цьому випадку порівняння інтерпретацій може перерости певною мірою у співставлення різних виконавських стилів.

4. Міжпредметні зв'язки

При роботі над твором можна з успіхом використати свої диригентські уміння, навички та уявлення. Нові краски, відтінки звучання студент може знайти, уявивши собі твір у супроводі

оркестру як партитуру. Співставлення мелодичного голосу із різноманітним викладом музичного матеріалу акомпанементу дасть чітке розуміння щодо загального звучання.

Корисними для виконавця на саксофоні можуть бути уміння та навички здобуті на сольфеджіо або ж природні вокальні дані. Проспівати на інструменті означає - правдиво, переконливо і рельєфно передати характер виконуваної мелодії. Для цього треба намагатись знайти таке звучання, яке найкраще виражало б зміст та характер музики. Красивий звук - це той критерій, який найбільше підходить для виявлення музичного образу.

Рельєфність та переконливість виконання багато в чому залежить від інтонаційної побудови фрази, від артикуляції тих чи інших звуків. Фразу виконану на саксофоні необхідно максимально наблизити до вокально-мовної. Велику роль в цьому відіграє так зване живе дихання як основа музичної мови.

Вокальні навички можна використати і при утворенні музично-тембрових уявлень. Саксофоніст повинен уміти користуватись саксофоновим звуком, як живописець фарбами, володіти всіма відтінками звучання інструменту. Видобувати не тільки тихі або гучні, але й темні, густі, глибокі, прозорі, яскраві, світлі тощо звуки. Треба добиватися, щоб саксофон звучав у барвах. Піклування про красу і різноманітність звучання повинно стояти в центрі уваги кожного, хто хоче виразно грати.

Знання з гармонії та музичних форм допоможуть більш глибоко проникнути у світ тембральних відтінків, осмислювати і трактувати твір в цілому. Диригентська підготовка теж може стати у пригоді під час роботи над твором, особливо на етапі його розучування.

Самоконтроль

В організації самостійної роботи важко переоцінити значення слухового контролю, який повинен застосовуватись на всіх етапах вивчення твору. Слуховий контроль треба спрямовувати на порівняння реального звучання з тим, чого виконавець хотів би досягти, з художнім задумом.

При здійсненні контролю за власним виконанням велику допомогу можуть надати технічні засоби, зокрема використання

магнітофонного запису. Власне виконання рекомендується на різних етапах роботи записати на плівку, уважно прослухати його та проаналізувати за такою схемою:

Виконавські засоби виразності	Ставлення до нотного тексту	Індивідуальні особливості виконання
Фразування		
Темпо-ритм		
Звукоутворення		
Штрихи		
Динаміка		

Особливо корисним є програвання вивчених творів перед аудиторією, що дозволяє з'ясувати вплив музики у власному виконанні на слухача. Співставлення вражень, що їх отримали слухачі, з виконавською художньою метою допоможе контролювати себе, виявити раніше непомічені недоліки.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. В чому полягає художня культура виконавця на музичному інструменті? Яку роль відіграють в ній музично-виконавські уміння?

2. Проаналізуйте власний виконавський репертуар з точки зору його дидактичної спрямованості.

3. Які виконавські уміння потрібні артисту естради для успішного спілкування з аудиторією?

4. Назвіть засоби музичної виразності.

5. Яким критеріям повинен відповідати художньо-виконавський аналіз твору?

Підводячи підсумки вищевикладеного, підкреслимо, що на сторожі естетичних засад виконання музики різних стилів, напрямків і жанрів має стояти художня культура майбутнього спеціаліста, однією з невід'ємних частин якої є постійний пошук шляхів професійного самовдосконалення.

Отже, провідними напрямками самостійної роботи над навчальним музичним матеріалом необхідно вважати:

- планування щоденної самопідготовки;
- усвідомлення значущості дидактичних технічних матеріалів;
- вимога постійного слухового контролю за художнім, виразним звучанням;
- художньо та дидактично спрямований відбір навчального матеріалу;
- створення якомога повнішого попереднього уявлення про художній образ твору, що розучується;
- застосування цілісного аналізу з метою виявлення характерних особливостей твору;
- проведення художніх аналогій в досягненні виразного звучання;
- порівняння різних інтерпретацій (у запису) розучуваного твору.

Рекомендована література

1. Граф В., Ильясов И.И., Ляудис В.Я. Основы самоорганизации учебной деятельности и самостоятельная работа студентов. - М., 1981.
2. Захарова А.В., Лисина Г.П. Некоторые психолого-педагогические аспекты самостоятельной работы студента // Психологические и педагогические основы обучения студентов. - М., 1977.
3. Крылова Н.В. Формирование культуры будущего специалиста: Метод. пособие. - М.: Высш.шк., 1990.
4. Осейчук А. Школа джазовой игры на саксофоне. - М.: Советский композитор, 1991.
5. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. - М., 1982.
6. Усов Ю. Вопросы музыкальной педагогики. - М.: Музыка, 1983.
7. Формирование учебной деятельности студентов (Под ред. В.Я.Ляудис). - М.: Изд-во Моск.ун-та, 1989.
8. Шпак В.П. Організація самоосвіти студентів педагогічних вузів: Автореф.дис.... канд. Пед. наук. - Х., 1994.

Зміст

I. ВСТУП	3
II. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	4
III. ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ХУДОЖНЬОГО ВИКОНАННЯ ...	8
IV. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОЗУЧУВАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ТА ДОСЯГНЕННЯ ВИРАЗНОСТІ ЇХ ВИКОНАННЯ	11
1. Ознайомлення з музичним твором	11
2. Вивчення нотного тексту та оволодіння цілісним аналізом твору	16
3. Слухання аудіозапису	18
4. Міжпредметні зв'язки	18
V. САМОКОНТРОЛЬ	19
VI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	22